

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos kultūros
ministro ir Lietuvos Respublikos
švietimo, mokslo ir sporto ministro
2025 m. gegužės 23 d. įsakymu
Nr. IV-412/V-570

SKAITYMO SKATINIMO 2025–2027 METŲ VEIKSMŲ PLANAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Skaitymo skatinimo 2025–2027 metų veiksmų plano (toliau – Veiksmų planas) paskirtis – įgyvendinti nacionalinę skaitymo skatinimo politiką užtikrinant svarbiausių ir tvariausių jau sukurtų skaitymo skatinimo iniciatyvų tęstinumą, tarpinstitucinio bendradarbiavimo principais užtikrinti skaitymui palankios aplinkos kūrimą ir tobulinimą, taip pat skaitymo prestižo, visuomenės informuotumo apie skaitymo reikšmę ir skirtingas skaitymo naudas kintančioje visuomenėje palaikymą. Veiksmų planas numato tikslus, uždavinius, lėšas ir veiksmus, kuriais bus skatinama įvairaus amžiaus ir socialinių grupių gyventojų motyvacija skaityti.

2. Veiksmų plano įgyvendinimo laikotarpis – 2025–2027 metai.

3. Veiksmų plano vykdytojos – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

4. Veiksmų plane vartojamos sąvokos:

4.1. **Skaitymas** – tai bendrojo raštingumo pagrindas, integrali mokymosi visą gyvenimą dalis ir esminė priemonė formuoti kūrybingai, intelektualiai, kritiškai mąstančiai, moraliai atsakingai ir atvirai asmenybei.

4.2. **Skaitymo skatinimas** – kompleksinė veiksmų visuma, kurios įgyvendinimas įtraukia į skaitymo procesą neskaitančiuosius, paskatina daugiau skaityti jau skaitančius ir padeda įvairesnei ir didesnės meninės vertės literatūrai tapti prieinamesne visų amžiaus grupių, socialinių statusų ir tautinės priklausomybės piliečiams.

4.3. **Ankstyvasis skaitymas** – tėvų, globėjų ar specialistų¹ vykdoma skaitymo skatinimo veikla vaikams nuo gimimo iki vaikas pradeda mokytis pagal pradinio ugdymo programą, skatinanti kognityvinę ir emocinę raidą.

---

¹ Pastaba. Specialistas suprantamas kaip asmuo, turintis specialių žinių literatūros ar / ir bibliotekininkystės (skaitymo skatinimo) srityse.

4.4. **Biblioterapija** – terapinė veikla, kurioje naudojami literatūros kūriniai siekiant skatinti asmens psichologinę, emocinę ir socialinę gerovę. Ji apima įvairias formas, tokias kaip metaforinių asociatyvinių kortelių naudojimas, kūrybinis terapinis rašymas ir kt., padedančias gerinti savivoką, stiprinti bendravimo įgūdžius bei skatinti asmeninį augimą.

4.5. **Skaitymo ambasadorius** – visuomenės ar kultūros veikėjas, aktyviai viešinantis skaitymo naudą.

5. Kitos šiame Veiksmų plane vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip apibrėžiamos Lietuvos Respublikos asmens su negalia integracijos įstatyme, Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatyme, Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatyme.

II SKYRIUS APLINKOS IR VIDAUS VEIKSNIŲ ANALIZĖ

6. 2025 m. baigė galioti Skaitymo skatinimo 2019–2024 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 m. spalio 19 d. įsakymu Nr. IV-746/V-834 „Dėl skaitymo skatinimo 2019–2024 metų programos ir Skaitymo skatinimo programos 2019–2021 metų veiksmų plano patvirtinimo“. Vadovaujantis šiuo veiksmų planu, įgyvendintos tęstinės veiklos lėmė stabilų, nuoseklų visuomenės įsitraukimo į skaitymo veiklas augimą, atskleidė skirtingus teigiamus ir perspektyvius rezultatus bei patvirtino naudotų priemonių veiksmingumą. Apskričių bibliotekų teigimu, itin pasiteisino paskutiniojo laikotarpio veiksmų plane numatytos pilotinės priemonės, orientuotos į kitaip skaitančios visuomenės dalies įtraukimą (sensoriniai skaitymai individualių poreikių turintiems skaitytojams, leidinių lengvai suprantama kalba leidybos informacinė kampanija, mokymai leidėjams ir pačių leidinių leidyba – nuo iniciatyvos iki pirmosios knygos lengvai suprantama kalba, t. y. Alvydo Šlepiko „Mano vardas yra Marytė“ – įgyvendinimo²). Būtent veiklų tąsa, jų pastovumas užtikrintų tolimesnį skaitymo motyvacijos, skaitymo kultūrai palankios aplinkos palaikymą ir įvairių socialinių grupių, kurios iki 2019–2024 metais vykdytos programos apskritai nepateko į viešųjų bibliotekų akiratį, interesų užtikrinimą ir plėtrą. Tai patvirtina ir 2024 m. Kultūros ministerijos užsakymu atliktas Lietuvos gyventojų skaitymo įpročių tyrimas (toliau – Tyrimas), kurio metu surinkti duomenys identifikavo būtinybę ir toliau ugdyti skaitymo įgūdžius, tęsti anksčiau vykdytos Skaitymo skatinimo programos veiklas,

² Plačiau apie literatūros lengvai suprantama kalba poreikį ir situacijos Lietuvoje problemas žr.: Sima Kazarian, „Literatūra galima mėgautis ir su intelekto negalia“, 2024-09-19, *Lietuvos sveikata*. Prieiga internetu: <<https://sveikata.lt/sveikata-lt-skaitomiausi/literatura-galima-megautis-ir-su-intelekto-negalia-17053>>; „Pasirodė pirmoji verstinė knyga lengvai suprantama kalba“, 2024-11-28, *Lietuvos audiosensorinė biblioteka*. Prieiga internetu: <www.labiblioteka.lt/naujienos/pasirode-pirmoji-verstine-knyga-lengvai-suprantama-kalba/1143>.

užtikrinti ankstyvojo skaitymo projekto „Knygų startas“ finansavimą ir plėtrą, įtvirtinti šalies gyventojų skaitymo įpročių, įgūdžių ir masto stebėseną, taip pat tęsti kitas veiklas³, kurias, kaip jau buvo minėta, ir pačios viešosios bibliotekos vertina kaip sėkmingas, pamėgtas bibliotekų vartotojų, atitinkančias šiuolaikiškos bibliotekos misiją, prasmingas ir tebeturinčias potencialo kokybinei ir kiekybinei plėtrai, t. y. Metų knygos rinkimai, akcija „Vasara su knyga“, „Tėčiai skaito vaikams“.

7. Atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinės šią programą įgyvendinančios įstaigos – bibliotekos – nėra pasirinktos atsitiktinai. Minėto tyrimo metu atlikta skaitymo šaltinių analizė atskleidė, kad jos yra 40% sudarantis skaitymo šaltinis. Likę skaitymo šaltiniai yra fiziniai ir elektroniniai knygnai ir parduotuvės, taip pat asmenų vienas kitam skolinamos knygos.

Bibliotekos turi galimybes įtraukti socialiai pažeidžiamas grupes. Jos yra esminė knygų prieinamumo priemonė mažas pajamas gaunantiems gyventojams. Lietuvos viešųjų bibliotekų tinklas turi patikimą infrastruktūrą ir žmogiškuosius resursus, reikalingus kurti tvarią skaitymo skatinimo veiklą vertę ir pokyčius visuomenėje, taip pat palaikyti ir atliepti poreikius tų, kurie šiandien tebėra aktyviai skaitanti visuomenės dalis. Lygiagrečiai svarbu suprasti ir tai, kad, siekiant tvarių pokyčių, būtina užtikrinti ir pedagogų bei kitų skaitymo skatinimo specialistų kvalifikacijos kėlimą.

8. „Knygų startas“ – tarptautine patirtimi paremtas ankstyvojo skaitymo skatinimo projektas, įgyvendinamas Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos su partneriais. Jo tikslas – užauginti pirmą kartą vaikų, kurios skaitymo patirtis prasidėtų nuo pirmųjų dienų. Svarbu paminėti, kad Lietuva su projektu „Knygų startas“ viena paskutiniųjų įsiliejo į ankstyvojo skaitymo skatinimo (angl. *book trust*) tinklą. Pasibaigus pilotiniam projekto etapui kokybiškai ir plačiai apimtimi vyksta nuolatinė projekto stebėseną ir atsinaujinimas: atnaujinama metodinė medžiaga, tėvai nuolat kviečiami į praktines veiklas su specialistais – vyksta „Pupulių skaitymai“, plečiama „Knygų starto“ komunikacija su partneriais (sveikatos priežiūros įstaigomis) ir tėvais (globėjais), auginami ne tik tėvų įgūdžiai ir motyvacija skaityti su vaikais, bet ir siekiama edukuoti šalies bibliotekininkus, kuriama atributika ir sistema, kaip bibliotekose įkurti 0–3 metų vaikams tinkamus skaitymo kampelius su lentynomis jų knygoms ir kt. Nuo 2022 m. bendradarbiaujama su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija ir siekiama, kad ankstyvojo skaitymo lauknešėlius gautų ir užsienyje gimę lietuviai, jų tėvams ar globėjams apsilankius Lietuvos atstovybėse.

³ Lietuvos gyventojų skaitymo įpročiai. Tyrimo ataskaita, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, tyrimų ir dizaino agentūra „The Critical“ („Theoria“), rinkos analizės ir tyrimų grupė „RAIT“, 2024. Prieiga internetu: <<https://biblioteka.lt/metis/publication/LIBIS000000734671?q=b6y9evevi>>; <www.ltk.lt/tyrimai-ir-statistika/kulturos-tyrimai/lietuvos-gyventoju-skaitymo-iprociai-182>.

Gydytojai ir akušeriai, įteikiantys tik ką gimusiems kūdikiams pirmąją knygą kartu su jų tėvams ar globėjams paruoštomis metodinėmis rekomendacijomis „Knygų starto“ lauknešelyje, akcentuoja skaitymo svarbą ir išskirtinę reikšmę kūdikių raidai, o pirmoji vaiko knygelė (Indrės Zalieckienės „Kapt kapt kapt“) – išskirtinai patogi priemonė naujiems tėvams kurti emocinį ryšį su kūdikiu⁴.

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos užsakymu 2024 m. rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais „Rinkos tyrimų centras“ pakartojė visuomenės nuomonės apklausą apie ankstyvojo skaitymo įpročius. Palyginti su 2021 m. atliktu tyrimu, naujasis tyrimas atskleidė, kad skaitymas kasdien vaikams iki trejų metų krito nuo 53,2 iki 39,1%, tačiau buvę aukštesni rodikliai susiję su pandemijos laikotarpiu, kai buvo aiškiai matyti išaugusio skaitymo tendencijos visose amžiaus grupėse. Taip pat kiek sumažėjo ir skaitymui skiriamas laikas (nuo 20 iki 17,5 min.), šis rodiklis ekspertų taip pat siejamas su pakitusia pokovidinio laikotarpio situacija (remiantis kitais ankstyvojo skaitymo tyrimais, minimali 20 minučių trukmė specialistų rekomenduotina kaip pakankama). Skaitymo ekspertų nuomone, labai svarbus pasiekimas – tai, kad vidutinis amžius, kai tėvai pradeda skaityti savo vaikams, sumažėjo iki šiek tiek daugiau nei 8 mėnesių (2021 m. tyrime šis rodiklis buvo nuo 12 mėn.); manytina, kad projektas „Knygų startas“ reikšmingai prisidėjo paankstinant šį amžių. Dažniausias priežastis, dėl kurių neskaityta vaikui nuo gimimo, kaip ir ankstesniame tyrime, respondentai įvardija šias: mano, kad vaikas dar per mažas ir nesupranta (beveik pusė atsakiusiųjų); neturi laiko (penktadalis atsakiusiųjų); nepagalvojo, kad tai būtų galima daryti (penktadalis atsakiusiųjų). Vis dėlto daugiau nei 40% apklaustųjų sako, kad ketina pradėti skaityti vaikui dar iki jam sulaukiant vienerių metų. Kaip ir prieš trejus metus, daugiau dėmesio skaitymui su vaiku skiria mamos (net 90%), o tėčiai mažai įsitraukia į šias veiklas (tik apie 36%), nors įvairūs ankstyvojo skaitymo tyrimai rodo, kad būtent tėčių skaitymas vaikams yra itin svarbus ir naudingas, jis turi teigiamos ir skirtingos įtakos vaiko raidai nei mamų skaitymas. Abu⁵ atlikti tyrimai rodo, kad tėvai jau atpažįsta daug su ankstyvuojančiu skaitymu susijusių naudų, o dauguma jų susiję su vaiko raida ir gebėjimų ugdymu. Taip pat akcentuojamas ryšio su vaiku formavimas bei vertybių ugdymas. Mažiausiai svarbūs tėvams atrodo dienos rutinos ir vaiko nuraminimo, paruošimo miegui motyvai, nors jų elgesys rodo, kad šie elementai taip pat yra reikšmingi. Buvo siekiama, kad projektas augtų kartu su kūdikiais,

⁴ „Medikai apie ankstyvąjį skaitymą: stiprina ryšį, svarbu nepražiopsoti svarbaus momento“, 2024-1024, *LRT*. Prieiga internetu: <www.lrt.lt/naujienos/gyvenimas/13/2396047/medikai-apie-ankstyvaji-skaityma-stiprina-rysi-svarbu-nepraziopsoti-svarbaus-momento>.

⁵ *Ankstyvasis skaitymas. Tėvų apklausos ataskaita. 2021 m. gegužė*, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Rinkos tyrimų centras. Prieiga internetu: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/12/Ataskaita_ankstyvasis_skaitymas-2021.pdf>; *Ankstyvasis skaitymas. Tėvų apklausos ataskaita. 2024 m. rugsėjis*, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Rinkos tyrimų centras. Prieiga internetu: <https://lnb.lt/media/public/bibliotekininkui/atlikti-tyrimai/Ataskaita_ankstyvasis_skaitymas_2024.pdf>.

kurie gavo pirmuosius lauknešėlius, t. y. išleisti antrą projekto „Knygų startas“ knygelę, kuri atitiktų 2–4 m. vaikų skaitymo poreikius. Užtikrinus projekto finansavimą, ugdymo ir literatūros specialistų sukurti lauknešėlio augimo planai bus įgyvendinami.

9. Skaitymas yra raštingos, išsilavinusios, pažangios visuomenės pagrindas. Demokratija remiasi idėjų pliuralizmu ir laisvu žodžiu, o knygų skaitymas, ypač įvairių žanrų ir autorių, stiprina šį pliuralizmą, nes leidžia žmonėms pažinti daugybę idėjų ir įsitikinimų. Šiandien daug kalbama apie visuomenių poliarizaciją ir vis naujus iššūkius demokratijai – nuo 2001 m. pasaulyje mažėja demokratinėmis laikomų valstybių skaičius⁶. Tokiame socialiai ir geopolitiškai jautriame kontekste skaitymas suvoktinas ne tik kaip kognityvinė ir kultūrinė veikla, integrali mokymosi visą gyvenimą dalis, bet ir kaip socialinio ryšio stiprinimo bei pilietinės atsakomybės ugdymo, demokratinės visuomenės stiprinimo priemonė, mažinanti poliarizaciją ir skatinanti dialogą – esminius demokratinės visuomenės elementus. Todėl įgyvendinant Veiksmų plano tikslą ir uždavinius bus tikslingai prisidedama prie Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XIV-2466 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ patvirtinimo“. Naujojoje Lietuvos strategijoje ne tik kalbama ateities saugumo architektūrą, atsparumą (įskaitant psichologinį) ir grėsmių atėmimą (įskaitant informacines atakas, propagandą ir hibridinį karą), bet ir vidinę – demokratijos kokybės – dimensiją ir švietimą, akcentuojamas orus, laisvas ir besimokantis pilietis: „Valstybės pažangą ateityje labiausiai atspindės tai, kaip joje jaučiasi čia gyvenantys žmonės. Pažangai būtina sąlyga – orus ir laisvas žmogus, jaučiantis pagarbą savo teisėms ir laisvėms, atspari ir solidari visuomenė, suvereni valstybė, besiremiančios į savo praeitį, gebančios nuolat mokytis ir prisitaikyti, kurti savo ateitį“⁷.

10. Nors Lietuva pagaliau gali džiaugtis augančiu ankstyvojo skaitymo rodikliu ir pozityviai kintančiomis tėvų nuostatomis apie ankstyvąjį skaitymą, bendri skaitymo įpročiai yra paveikti pokyčių visuomenėje. Skaitmeninių medijų ir socialinių tinklų populiarumas neigiamai veikia gebėjimą sutelkti ir išlaikyti dėmesingumą skaitant didesnės apimties ir sudėtingesnio turinio tekstus, o mažėjantis skaitomos literatūros įvairumas gali turėti ilgalaikį poveikį visuomenės kultūriniam raštingumui ir demokratiniam aktyvumui. Kultūros ministerijos iniciatyva atliktas tyrimas atskleidė, kad reguliarius skaitytojai Lietuvoje – tik mažiau nei pusė (47%) šalies gyventojų. Trečdalis (34%) respondentų skaitė knygas (taip pat ir audioknygas)

⁶ Valstybės pažangos strategija *Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“*. *Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. Valstybė, kurią noriu saugoti*, p. 11. Prieiga internetu: <<https://lr.v.lt/media/viesa/saugykla/2023/12/pkvNdKV10fk.pdf>>.

⁷ *Ten pat*, p. 16. „[D]emokratija ir švietimas buvo pasirinkti kaip tiksliausi „Lietuva 2050“ ateities scenarijų rėmai – jų sąveika leidžia kelti pamatinius klausimus apie mums rūpinčią ateitį. Kartu tai dvi gyvenimo sritys, kurioms reikia didžiausio nuolatinio mūsų dėmesio ir kuriomis būtina nuolatos rūpintis – jos lems šalies ateitį“, p. 11.

kasdien arba kelis kartus per savaitę, o 13% – skaitė kartą per savaitę⁸. Penktadalis (20%) šalies gyventojų, paklausti apie laisvalaikio praleidimo formas, teigė niekada neskaitytys. Tarp niekada neskaitytųjų daugiau buvo vyrų; pagrindinį arba bendrą vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų; mažesnių pajamų (iki 500 eurų vienam šeimos nariui per mėnesį) asmenų⁹, o tai rodo, kad neskaitymo tendencija artimai siejasi ir su socioekonominė problematika. Tyrejai, gilindamiesi į neskaitymo problematiką, analizuojantys pagrindines neskaitymo priežastis ir barjerus, trukdančius daugiau skaityti, apibendrino, jog skirtingi tyrimai atspindi panašias tendencijas. Pavyzdžiui, 2013 m. ES mastu didžiausi knygų skaitymo barjerai buvo laiko stygius (44%) ir susidomėjimo stoka (25%). Lietuvoje 2024 m. laiko stygius taip pat buvo minimas kaip pagrindinis barjeras, tačiau, žvelgiant į ES kontekstą, matyti neigiama tendencija – radikalai auga respondentų, kuriems tiesiog trūksta susidomėjimo / motyvacijos skaityti, dalis: 2013 m. 25% respondentų teigė, kad jie nebuvo susidomėję skaitymu, 2022 m. – jau 51,3%¹⁰.

11. Skaitymas skatina žmones analizuoti informaciją, vertinti skirtingus požiūrius, formuoti faktais bei argumentais pagrįstą nuomonę ir kritinį mąstymą, kuris, savo ruožtu, yra būtinas demokratijos pagrindas, padedantis piliečiams priimti apgalvotus sprendimus ir atskirti tikrą informaciją nuo melagių, dezinformacijos, propagandos. Svarbu pabrėžti, kad knygų skaitymo poveikis demokratijai priklauso nuo skaitytojo kritiškumo ir turinio įvairovės. Šiandien pastebima, kad dėl medijų ir gyvenimo būdo pokyčių, vizualinės informacijos dominavimo, ekonominio ir demografinio fono skaitymas tampa vis mažiau populiarus, nukenčia tiek trukmės (kiekybiškai), tiek įsitraukimo ir lektūros įvairumo (kokybiniu) aspektais. Jeigu vis mažiau raštingų žmonių renkasi būti aktyviais skaitytojais, skaitymo rodiklių mažėjimas pradeda žalingą procesų ciklą, kuomet mažėjantys skaitymo interesai ir menkstantis raštingumas, analitiniai gebėjimai mažina kokybiškos grožinės ir mokslo populiarinimo literatūros, žurnalistikos, analitinės publicistikos poreikį, taigi ir bendrą, nacionaliniu mastu sukuriama kokybiškos lektūros pasiūlą. Tai kelia grėsmę demokratijai, pilietiškumui ir raštingumui, nes gali lemti pilietinės visuomenės apatiškumą, o visas galimas visuomenės narių potencialas visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime lieka neatskleistas. Reaguojant į tai (ir kad turime per nepriklausomybės trisdešimtmetį šalyje užaugusią rašytojų publicistų, istorikų kartą), prieš keletą metų skaitymo skatinimo akcija „Metų knygos rinkimai“ pasipildė nauja akcijos penketukų kategorija – „Negrožinės knygos“; kartu su kitomis kategorijomis, siekiančiomis atkreipti visuomenės dėmesį ir populiarinti tai, kas per praėjusius metus Lietuvoje (ar lietuvių

⁸ Lietuvos gyventojų skaitymo įpročiai. Tyrimo ataskaita, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, tyrimų ir dizaino agentūra „The Critical“ („Theoria“), rinkos analizės ir tyrimų grupė „RAIT“, p. 47. Prieiga internetu: <<https://ibiblioteka.lt/metis/publication/LIBIS000000734671?q=b6y9evevi>>.

⁹ Ten pat, p. 28. Prieiga internetu: <<https://ibiblioteka.lt/metis/publication/LIBIS000000734671?q=b6y9evevi>>.

¹⁰ Ten pat, p. 41.

užsienyje) parašyta ir publikuota vertingiausio. Išaugusi ir sustiprėjusi akcija „Metų knygos rinkimai“ vyksta jau dvidešimtą kartą, o dideles atrankas vykdančios dvi ekspertų komisijos nuo 2024 m. publikuoja ir ilguosius vertingiausių leidinių sąrašus¹¹, kuriuose, kaip minėta, svarbią vietą turi ir negrožiniai publicistiniai, Lietuvos istorinę atmintį, tapatybę ir politinę tikrovę reflektuojantys tekstai.

12. Siekiant, kad skaitymo nauda būtų pasiekama kuo platesnei visuomenės daliai, būtina tęsti ir plėsti projektus, skirtus skaitytojams, turintiems individualių poreikių. Šiuo metu Lietuvos bibliotekose vis didesnę populiarumą įgyja sensoriniai skaitymai, skirti autizmo spektro sutrikimą ar kitus kalbos ir komunikacijos sutrikimus turintiems vaikams. Parengta sensorinių skaitymų organizavimo bibliotekose metodika „Išlaisvinti herojai: sensoriniai skaitymai bibliotekose“ siekia padėti tokiems vaikams mėgautis skaitymo procesu, patirti pozityvių emocijų ir augti bei ugdytis emocinį intelektą.

Nuo 2022 m. bibliotekose organizuojami sensoriniai skaitymai vaikams. Tokių skaitymų tikslas – naudojant įvairias vizualines, taktilines ir kitokias sensorines priemones bei pasitelkiant pojūčius (regą, klausą, lytėjimą, uoslę ar skonį) perteikti teksto prasmę taip, kad vaikas bent iš dalies gebėtų suprasti pasakojamą istoriją. Vidutiniškai 15% vaikų Lietuvoje turi vienokią ar kitokią negalią ar specialiųjų poreikių. Lietuvos audiosensorinė biblioteka į skaitytojus kreipiasi šūkiu „Knygos prabyla tavaip!“

Pastaruoju metu Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, sergamumas demencija ir Alzheimerio liga reikšmingai didėjo; senstant visuomenei, ši tendencija matoma visame pasaulyje¹². Atsižvelgiant į išryškėjusį šios visuomenės dalies poreikį, 2021 m. bibliotekose taip pat pradėti organizuoti prisiminimų skaitymai senyvo amžiaus, demenciją ar jos požymių turintiems asmenims. Ši bibliotekų paslauga pritaikoma didelei auditorijai – iš esmės visiems vyresnio amžiaus žmonėms. Ji gali būti stacionari – kai teikiama bibliotekoje, ir mobili – kai ją teikti vykstama į senelių ar globos namus. Šiomis veiklomis siekiama mažinti vyresnio amžiaus žmonių vienatvės jausmą, palaikyti atmintį bei gyvenimo kokybę. Šios veiklos neapsiriboja vien skaitymais, juos lydi ir skaitymų aptarimas / refleksija bei kitos specialios pagalbinės priemonės. Siekiant šią paslaugą plėtoti ir teikti kokybiškai, organizuojami bibliotekų specialistų mokymai

¹¹ „Akcijos „Metų knygos rinkimai“ komisijos narių rekomenduojami ilgieji sąrašai“, LNB. Prieiga internetu: <<https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?3404252400>>.

¹² „Sergamumas demencija ir Alzheimerio liga“, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. Prieiga internetu: <<https://manoslauga.lt/demencija-ir-alzheimerio-liga-serganciuju-slauga/>>.

Pasaulio sveikatos organizacija skaičiuoja, kad šiuo metu pasaulyje demencija serga daugiau kaip 55 mln. žmonių ir kasmet nustatoma beveik 10 mln. naujų atvejų, plačiau žr.: „Dementia“, 2023-03-15, PSO. Prieiga internetu: <www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dementia>, taip pat <<https://demencijalietuvoje.org/apie-demencija/demencijos-statistika/>>.

darbui su senyvo amžiaus ir specialiųjų poreikių auditorijomis, rengiama garsinių skaitymų šiai tikslinei grupei metodika.

Reaguojant į šių skirtingų auditorijų poreikius bei norą skaityti, Lietuvos audiosensorinė biblioteka ėmėsi iniciatyvos „Knygos prabyla tavaip“, o viešosios bibliotekos susibūrė į iniciatyvą „Biblioteka visiems“, kuria siekia plačiau atverti bibliotekų duris skirtingų poreikių turintiems lankytojams: 2020 m. lapkričio mėn. bibliotekas papuošė išskirtinis ženklas – spalvota dėlionė „Biblioteka visiems“ (skirtingos elementų spalvos ir jų susijungimas rodo gebėjimą priimti vieniems kitus, nepaisant mūsų skirtumų ir įvairumo bei simbolizuoja bibliotekų ketinimą didinti savo paslaugų prieinamumą įvairių negalią turintiems žmonėms, skatinti visuomenės informuotumą ir ugdyti toleranciją)¹³.

III SKYRIUS VEIKSMŲ PLANO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

13. Veiksmų plano tikslas – didinti įvairaus amžiaus skaitytojų skaičių ir kurti brandžią kūrybingai, kritiškai mąstančių, pilietiškai atsakingų, išsilavinusių, kultūriškai atvirų, pamatines humanistines vertybes gerbiančių piliečių visuomenę.

14. Veiksmų plano uždaviniai:

14.1. palaikyti ankstyvąjį skaitymą skatinančią aplinką, užtikrinti tam reikalingų priemonių ir aplinkos prieinamumą bei metodikos sklaidą;

14.2. formuoti teigiamą požiūrį į skaitymą, sutelkti knygos industrijos dalyvius diegiant skaitymo kultūrą bei užtikrinti skaitymo įgūdžių ir nuostatų stebėseną atliekant periodinius tyrimus;

14.3. užtikrinti specialistų (kultūros ir švietimo srities darbuotojų, kaip skaitymo skatinimo specialistų) įgūdžių ir kompetencijų lavinimą.

IV SKYRIUS VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMO VEIKSMAI, JUOS ĮGYVENDINANTYS SUBJEKTAI IR JŲ ĮSIPAREIGOJIMAI, STEBĖSENOS RODIKIAI

15. Skaitymo skatinimo 2025–2027 metų veiksmų plano įgyvendinimo veiksmai, juos įgyvendinantys subjektai ir jų įsipareigojimai, Veiksmų plano įgyvendinimo stebėsenos rodikliai ir jų siekiamos reikšmės nustatyti Veiksmų plano 1 priede.

V SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

---

¹³ Bibliotekavisiems.lt.

16. Veiksmų plano įgyvendinimą koordinuoja ir įgyvendinimo stebėseną atlieka Kultūros ministerija.